Οι πυροβολισμοί έπαψαν ν' ακούγονται στο παλάτι, όπου κάθε αντίσταση είχε καμφθεί. Οι συνωμότες του «Μαύρου Χεριού» όρμησαν στην κρεβατοκάμαρα. Άδεια η βασιλική κλίνη αλλά τα αναστατωμένα σεντόνια μαρτυρούσαν ότι το ζευγάρι δεν έπρεπε να βρίσκεται μακριά. Ένα μεγάλο σεντούκι τράβηξε την προσοχή του εξηντάχρονου Ιωάννη Αβακούμοβιτς. Το άνοιξε. Έντρομοι κι αγκαλιασμένοι κρύβονταν εκεί ο νεαρός βασιλιάς Αλέξανδρος της Σερβίας και η πανέμορφη Ντράγκα. Ο Αβακούμοβιτς έβγαλε το ξίφος του χωρίς δισταγμό. Δυο κινήσεις και το βασιλικό ζευγάρι κειτόταν νεκρό. Οι συνωμότες παραμέρισαν να περάσει ο συνταγματάρχης Μάσιτς: Του ανήκε η τιμή να είναι ο δεύτερος που θα τρυπούσε με το ξίφος του τα βασιλικά κορμιά. Μετά, ένας ένας, όλοι επανέλαβαν τις ίδιες κινήσεις.

Ήταν 4 τα ξημερώματα της 11ης Ιουνίου (28 προς 29 Μαΐου, με το παλιό ημερολόγιο) του 1903, όταν δολοφονήθηκαν οι βασιλιάδες της Σερβίας. Η πλειοψηφία των Σέρβων δέχτηκε τα νέα με ικανοποίηση. Με αίσθημα ανακούφισης τα δέχτηκαν και οι Έλληνες στις ελεύθερες αλλά και στις ακόμα υπόδουλες περιοχές. Στη Μακεδονία, Έλληνες, Βούλγαροι κι οπαδοί της αυτονομίας ήταν σίγουροι πως ο ένας από τους μνηστήρες, η Σερβία, τώρα πια θα αποσυρόταν.

Η αρχή του δράματος είχε παιχτεί, 55 χρόνια πριν, στη Βουδαπέστη. Εκεί, στα 1848 (χρονιά που ο επαναστατικός άνεμος σάρωσε την Ευρώπη), Σέρβοι φοιτητές ίδρυσαν την οργάνωση «Ομλάντινα» που σημαίνει «Νεολαία». Καταστατικός σκοπός ήταν η φιλολογική ενασχόληση αλλά γρήγορα η Ομλάντινα μεταβλήθηκε στην πιο δραστήρια μυστική οργάνωση για την απελευθέρωση όλων των Νοτιοσλάβων από τον αυστριακό ζυγό.

Στα 1866, η έδρα της μεταφέρθηκε στο Νόβισαντ, την πρωτεύουσα της Βοϊβοντίνα πάνω στον Δούναβη. Από τη στιγμή εκείνη, η εξάπλωσή της ήταν ραγδαία, συγκαταλέγοντας ανάμεσα στα μέλη της και τον ηγεμόνα Μιχαήλ Ομπρένοβιτς που δολοφονήθηκε την ίδια σημαδιακή ημέρα, 11 Ιουνίου, το 1868. Στα 1871, η ουγγρική αστυνομία εξάρθρωσε το τμήμα της Ομλάντινα που δρούσε στη Βουδαπέστη αλλά η οργάνωση συνέχισε να απλώνεται στις νότιες περιοχές, ενώ η έδρα της μεταφέρθηκε στο Μαυροβούνιο. Αργότερα, από τις τάξεις της θα ξεπηδούσαν τα στελέχη του Ριζοσπαστικού σερβικού κόμματος.

Δημιουργός του ο Νικόλαος Πάσιτς (1846 - 1926) που ήταν μόλις δυο χρόνων, όταν ιδρύθηκε η Ομλάντινα. Μεγαλώνοντας, εντάχθηκε στη μυστική οργάνωση. Αφιερώθηκε στις ιδέες του πανσλαβισμού και της εθνικής ανασυγκρότησης των Νοτιοσλάβων, που παραδοσιακά ασπάζονταν οι οπαδοί της οικογένειας των Καραγκεόργκεβιτς. Στα 1880, ίδρυσε το Ριζοσπαστικό κόμμα της πια ανεξάρτητης Σερβίας.

Βαθιά ρωσόφιλοι, οι ριζοσπάστες είχαν την εύνοια της Ρωσίδας βασίλισσας Ναταλίας, γυναίκας του βασιλιά Μιλάνου Ομπρένοβιτς (1854 - 1901), φιλοαυστριακού και προστάτη του κόμματος των Φιλελευθέρων που επίσης τάσσονταν με την Αυστροουγγαρία.

Οι έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις πρώτο θύμα είχαν τον βασιλικό γάμο. Μιλάνος και Ναταλία πήραν διαζύγιο, ενώ ο Πάσιτς οργάνωσε επανάσταση (1893), καταδικάστηκε σε θάνατο αλλά διέφυγε στη Βουλγαρία από όπου διεύθυνε τον αντιδυναστικό αγώνα. Ο Μιλάνος διόρισε μια διακομματική επιτροπή που κατέληξε στην ψήφιση νέου συντάγματος και παραιτήθηκε (1889) υπέρ του γιου του Αλέξανδρου.

Ο Αλέξανδρος Ομπρένοβιτς ήταν 13 χρόνων όταν ανακηρύχθηκε βασιλιάς (1889). Η μαμά του, Ναταλία, ξαναγύρισε στο παλάτι. Ξαναγύρισε κι ο Πάσιτς στη χώρα, με τιμές ήρωα. Εκλέχτηκε δήμαρχος στο Βελιγράδι και πρόεδρος της Βουλής. Στα 1891, έγινε πρωθυπουργός και κράτησε και το υπουργείο Εξωτερικών

Στα 1893, ο Αλέξανδρος ήταν 17 χρόνων και πολύ βιαστικός. Οργάνωσε πραξικόπημα, ανακήρυξε τον εαυτό του ενήλικο, φυλάκισε τους αντιβασιλιάδες, διέλυσε τη Βουλή και κατάργησε το νέο σύνταγμα, επαναφέροντας το αυταρχικό παλιό. Άσκησε φιλοαυστριακή πολιτική και εξαπέλυσε άγριους διωγμούς εναντίον των ριζοσπαστών.

Ο Πάσιτς πέρασε στην παρανομία ξοδεύοντας τα χρόνια του στον αγώνα εναντίον των Ομπρένοβιτς. Ο δημοσιογράφος Λιούμπα Γιοβάνοβιτς Τσιούπα και εθνικιστές αξιωματικοί δημιούργησαν τη μυστική οργάνωση «Μαύρο Χέρι» που έβαλε σκοπό της να απαλλάξει τη χώρα από τους Ομπρένοβιτς. Όμως ο Αλέξανδρος είχε αλλού τον νου του.

Η βασιλομήτωρ Ναταλία είχε κυρία επί των τιμών την πανέμορφη χήρα Ντράγκα Μασίν. Ο νεαρός Αλέξανδρος την ερωτεύτηκε, αν και η χήρα ήταν εννιά χρόνια μεγαλύτερή του. Στα 1900, παντρεύτηκαν. Ο λαός στράφηκε φανερά εναντίον του βασιλιά και το «Μαύρο Χέρι» απέκτησε νέα φανατικά μέλη. Σε λίγο, άρχισε να κυκλοφορεί και η φήμη ότι η κυρία μεθόδευε να πάει ο θρόνος σε ένα από τα αδέρφια της, καθώς ο βασιλιάς δεν είχε αποκτήσει διάδοχο.

Στα 1902, μια επανάσταση πνίγηκε εύκολα. Τον Μάρτιο του 1903, ο Αλέξανδρος ανέστειλε την ισχύ και του παλιού συντάγματος, επιβάλλοντας δικτατορία. Κι αποφάσισε να απομακρύνει τη Σχολή Πολέμου από το Βελιγράδι, εξαγριώνοντας τους αξιωματικούς. Το εναντίον του πραξικόπημα οργανώθηκε από τον παλιό πολιτικό κι εκ των ηγετών του «Μαύρου Χεριού», Ιωάννη Αβακούμοβιτς (1841 - 1908). Διαλέχτηκε και η σημαδιακή ημερομηνία: 11 Ιουνίου, 35η επέτειος της δολοφονίας του Μιχαήλ Ομπρένοβιτς από τους οπαδούς των Καραγκεόργκεβιτς.

Αλέξανδρος και Ντράγκα δολοφονήθηκαν στην κρεβατοκάμαρά τους. Ανάμεσα στους εκτελεστές ήταν κι ο συνταγματάρχης Μάσιτς, αδερφός του πρώτου συζύγου της βασίλισσας. Έπαιρνε εκδίκηση αναδρομικά για την τιμή του νεκρού. Στη συνέχεια, οι συνωμότες βρήκαν και σκότωσαν και τα αδέρφια της βασίλισσας, ώστε να μην υπάρξουν περιπλοκές στη διαδοχή του θρόνου. Ο Αβακούμοβιτς ανέλαβε πρωθυπουργός και υπουργός Άμυνας και συγκάλεσε εθνοσυνέλευση για την εκλογή νέου βασιλιά.

Η οικογένεια των Καραγεόργκεβιτς ζούσε εξόριστη στο εξωτερικό, απ' όταν ο ηγεμόνας Αλέξανδρος Καραγεόργκεβιτς ανατράπηκε (1858) για να περάσει η ηγεμονία στους Ομπρένοβιτς (1859). Στα 1903, αρχηγός της οικογένειας ήταν ο Πέτρος Καραγεόργκεβιτς. Η εθνοσυνέλευση του πρόσφερε το στέμμα. Το αποδέχτηκε. Επέστρεψε κι ο Πάσιτς κι ανέλαβε υπουργός Εξωτερικών (1904) και πρωθυπουργός (1906), οπόταν ο Αβακούμοβιτς αποσύρθηκε.

Ο βασιλιάς Πέτρος επανέφερε το σύνταγμα του 1889, ανέπτυξε φιλικές σχέσεις με την Ελλάδα, πολιτεύτηκε με σύνεση, στηρίχθηκε στο κόμμα των ριζοσπαστών κι οδήγησε τη χώρα στην ανάκαμψη. Ο Πάσιτς όμως ένιωθε δέσμιος της οργάνωσης «Μαύρο χέρι» που διαρκώς του θύμιζε ότι αυτή κυβερνά. Έστησε την «Μπέλα Ρούκα», την παρακρατική οργάνωση «Άσπρο χέρι». Ως τα 1908, το «Μαύρο χέρι» είχε διαλυθεί.

Ο Πάσιτς θήτευσε πρωθυπουργός για δυο ακόμα χρόνια (1908 - 1910) κι εργάστηκε σκληρά για τη δημιουργία της βαλκανικής συμμαχίας (1912) και την εδραίωση της ελληνοσερβικής φιλίας. Η οδός Καραγεώργη της Σερβίας, στην πλατεία Συντάγματος απηχεί το ειδύλλιο αυτής της εποχής. Ήταν άλλωστε οι δίσεκτοι καιροί, με τα γεγονότα της παραδοσιακά σερβικού ενδιαφέροντος Βοσνίας - Ερζεγοβίνης.

Ρωσία και Αυστροουγγαρία χαϊδολογούσαν την Βουλγαρία, προκειμένου να εκμεταλλευτούν την επανάσταση των Νεότουρκων (καλοκαίρι του 1908) που συγκλόνιζε την Οθωμανική

αυτοκρατορία και να βρουν, καθεμιά για λογαριασμό της, διέξοδο στο Αιγαίο μέσα από τη Μακεδονία.

Με πρόσφατες τις πληγές από την πτώση του Πορτ Άρθουρ, την ήττα από την Ιαπωνία και μια αιματοβαμμένη επανάσταση (1905), ο τελευταίος τσάρος της Ρωσίας Νικόλαος Β' (1894 - 1918) αδυνατούσε να επωφεληθεί από τα γεγονότα στην Οθωμανική αυτοκρατορία ή να τα εμποδίσει. Μια συνεννόηση με τους Άγγλους (1907) του έδινε το ελεύθερο να κινηθεί στα Βαλκάνια αλλά δεν ήταν έτοιμος.

Η αυστριακή διπλωματία του Φραγκίσκου Ιωσήφ Α' γνώριζε τα σχέδια αλλά και την αδυναμία της Ρωσίας για έξοδο στο Αιγαίο. Έσπευσε να προλάβει. Προσέγγισε τον ηγεμόνα Φερδινάνδο της Βουλγαρίας, με την υπόσχεση να τον αναγνωρίσει ως βασιλιά, αν αναλάμβανε τον ρόλο του αντίπαλου δέους της Σερβίας. Ο Φερδινάνδος δέχτηκε. Την ίδια ώρα, οι Νεότουρκοι ζητούσαν από τον σουλτάνο επέκταση της οθωμανικής προστασίας και στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, των οποίων η διοίκηση, με τις συνθήκες του Βερολίνου, είχε ανατεθεί στην Αυστρία. Η ευκαιρία για την Αυστρία ήταν μοναδική.

Όταν ο Φερδινάνδος εξασφάλισε την αναγνώρισή του ως βασιλιάς από την Αυστροουγγαρία (22 Σεπτεμβρίου του 1908), οργάνωσε στέψη στο Τίρνοβο, ιστορική μεσαιωνική πρωτεύουσα της Βουλγαρίας, και διακήρυξε ότι η επιλογή του χώρου έγινε για να υποδηλώσει τις «ιστορικές αξιώσεις» της χώρας του. Η Τουρκία αρνιόταν να τον αναγνωρίσει προβάλλοντας ως δικαιολογία ότι η Βουλγαρία της χρωστούσε φόρους από την εποχή που ανακηρύχθηκε αυτόνομη.

Μη γνωρίζοντας τις αυστριακές κινήσεις, ο τσάρος Νικόλαος έσπευσε να διευκολύνει την κατάσταση πατσίζοντας τα χρέη με 100.000.000 μάρκα από τα δικά του δανεικά κι αγύριστα στην Τουρκία. Τον Απρίλιο του 1909, η Οθωμανική αυτοκρατορία αναγνώριζε τον Φερδινάνδο βασιλιά και τη Βουλγαρία ανεξάρτητη. Τον Φεβρουάριο του 1910, ο τσάρος αναγκαζόταν να υποδεχτεί τον Φερδινάνδο στην Πετρούπολη, δίνοντας το σύνθημα να τον αναγνωρίσουν και οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Άλλωστε, το παιχνίδι με τη Βοσνία Ερζεγοβίνη είχε ήδη λήξει:

Κάτω από την «απειλή» των Νεότουρκων, η Αυστρία ανακοίνωσε την προσάρτηση των δύο περιοχών (22 Σεπτεμβρίου του 1908). Ο σουλτάνος Αμπντούλ Χαμίτ διαμαρτυρήθηκε αλλά το μόνο πρακτικό μέτρο που πήρε ήταν η επιβολή εμπάργκο στα αυστροουγγρικά προϊόντα. Στη Σερβία και στο Μαυροβούνιο ξεκίνησαν πολεμικές ετοιμασίες και αναζήτηση συμμάχων

στην Ευρώπη. Δεν βρήκαν κανέναν.

Οι μόνοι που κινήθηκαν ήταν οι Άγγλοι που εγκαινίαζαν τη στροφή τους προς τη Ρωσία με την αποστολή στόλου στ' ανοιχτά του Μαυροβούνιου. Τότε ενεπλάκησαν οι Γερμανοί. Ειδοποίησαν την Αγγλία και τη Ρωσία ότι θα το θεωρούσαν αιτία πολέμου, αν η πρώτη βοηθούσε το Μαυροβούνιο σε επιθετικό πόλεμο και η δεύτερη τη Σερβία. Κανένας δεν κινήθηκε.

Η συνθήκη (13 Φεβρουαρίου του 1909) ήταν για τους Νεότουρκους μια καλή εισαγωγή στο μάθημα της ευρωπαϊκής διπλωματίας: Η Τουρκία αναγνώρισε την προσάρτηση, ενώ, σε αντάλλαγμα, η Αυστρία παραιτήθηκε από τα δικαιώματά της στο Νοβιπαζάρ, μια σερβική περιοχή κοντά στο Μαυροβούνιο. Οι Σέρβοι αρκέστηκαν σε μια δήλωση ότι η Αυστροουγγαρία δεν έχει βλέψεις στα εδάφη τους και οι Μαυροβούνιοι στη δυνατότητα να οχυρώσουν το ένα από τα δυο λιμάνια τους, να διατηρούν εμπορικό στόλο και να αναρτούν πολεμική σημαία.

Η Βοσνία και η Ερζεγοβίνη αποδόθηκαν στο ουγγρικό στέμμα και οι αυστριακοί σιδηρόδρομοι επεκτάθηκαν ως την άκρη της Ερζεγοβίνης. Η κατεύθυνσή τους ήταν στη νοητή γραμμή Νοβιπαζάρ - Κοσσυφοπέδιο - Αιγαίο. Αν στη Μακεδονία δεν υπήρχαν σιδηροδρομικές γραμμές, θα φρόντιζαν να τις κατασκευάσουν Ρώσοι ή Αυστριακοί: Όποιοι έφταναν πρώτοι.

(Ελεύθερος Τύπος, 7 - 11.5.2013) (τελευταία επεξεργασία, 12.5.2013)